

УДК 343.21: 343.278 (477)

Дмитро Сергійович Шиян,

кандидат юридичних наук, доцент

(Запорізький національний технічний університет,
Запоріжжя)

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У статті досліджуються проблемні аспекти визначення загальних засад призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за кримінальним правом України, встановлюються особливості призначення цього виду покарання.

Ключові слова: загальні засади, призначення покарання, позбавлення права обіймати посади, позбавлення права займатися діяльністю.

Постановка проблеми. Нині все частіше можна почути про посадові злочини, а саме про перевищення повноважень, службову недбалість тощо. Враховуючи це, вважаємо за доцільне зосередитися на проблемах визначення загальних засад призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (далі – «позбавлення права...»), їх аналізі.

З огляду на суспільний інтерес до цього питання його вирішення, на наше переконання, сприятиме максимальній індивідуалізації «позбавлення права...», правильному встановленню порядку та меж його

© Шиян Д. С., 2016

застосування, виявленню тих особливостей призначення цього виду покарання, що повинні враховуватися судом при його застосуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передусім зазначимо, що в юридичній літературі загальним засадам призначення цього виду покарання завжди приділялася певна увага. На базі кримінального законодавства Російської Федерації її розглядали Н. М. Дударь [1], Т. В. Непомняща [2]. Деякі аспекти цього питання висвітлювали: Т. А. Денисова у навчальному посібнику «Кримінальне покарання та функції його призначення і виконання за законодавством України» (2004) [3], В. В. Полтавець на рівні кандидатської дисертації «Загальні засади призначення покарання та їх кримінально-правове значення» (2005) [4], Ю. А. Пономаренко в монографії «Виды наказаний по уголовному праву Украины» (2009) [5]. Віддаючи належне роботам названих та інших учених, слід визнати, що рівень наукового дослідження загальних засад призначення покарань видається недостатнім. У теорії кримінального права висловлені суперечливі точки зору щодо певних із них, не повною мірою врегульоване це питання і в законодавстві, у зв'язку із чим судово-практика зазнає серйозних труднощів. А отже, виникає необхідність дослідити та підсумувати висловлені точки зору, запропонувати власну позицію щодо зазначеної проблеми.

Метою статті є вирішення проблемних питань визначення загальних засад призначення покарання у виді «позбавлення права...».

Виклад основного матеріалу. Передусім наголосимо, що визначення поняття «загальні засади призначення покарання» у Кримінальному кодексі України (далі – КК) відсутнє. Вдале та розширене трактування загальних засад призначення покарання пропонує В. В. Полтавець, який під ними розуміє передбачену у кримінальному законі систему загальних правил, що ґрунтуються на принципах призначення покарання і є обов'язковими для суду в кожному конкретному випадку призначення покарання винному у вчиненні злочину для досягнення мети покарання [4, с. 10].

Відповідно до ч. 1 ст. 65 КК суд призначає покарання, у тому числі «позбавлення права...», як основне або як додаткове:

- 1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 53 КК;
- 2) відповідно до положень Загальної частини КК;
- 3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Перші два загальні положення регламентовані законом. Третє сто-сується головним чином обставин справи.

Згідно з ч. 2 ст. 65 КК особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Отже, вид і розмір покарання повинні відповідати тяжкості вчиненого злочину, даним про особу винного, обставинам, що пом'якшують і обтяжують покарання, для досягнення ним своєї мети. Так, А. Х. Степанюк, критикуючи це положення закону, вважає, що призначити покарання у межах відповідного строку суд може, лише орієнтуючись на домірність покарання характеру та ступеню тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного [6, с. 94].

Крім того, більш суворий вид покарання з передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів.

Вирішуючи питання про обрання конкретної міри покарання, суд повинен виходити із сукупності засад, тобто призначати кожне покарання, враховуючи всі загальні засади. Ігнорування одного із зазначених у ст. 65 КК критеріїв призводить до того, що покарання призначається з порушенням закону і не відповідає його меті.

Розглянемо особливості застосування загальних засад призначення покарання до «позбавлення права...» як особливого виду покарання.

1. Покарання може призначатись у межах санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, за якою кваліфіковані дії винного.

Виходячи з цього критерію суд може призначити винному тільки такий вид і розмір покарання, що передбачені санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, за якою кваліфіковано його дії. Ця вимога впливає з того, що закон диференціює відповідальність залежно від тяжкості вчиненого злочину, визначаючи в санкції норми той вид покарання та його розмір, що, на думку законодавця, відповідають суспільній небезпеці того чи іншого злочину.

Однак так вважають не всі вчені. Зокрема, О. П. Горшков, Є. В. Благов та Л. Л. Кругликов указують на розбіжність меж призначення покарання з межами відповідних норм Особливої частини КК [7, с. 106–107; 8, с. 83–93]. У свою чергу В. В. Полтавець під межами призначення покарання також розуміє законодавчо встановлені санкцією статті Особливої частини КК, яка передбачає відповідальність за вчинений злочин, і статтями Загальної частини КК мінімальну (нижню) та максимальну (верхню) межі певного виду або видів покарання [4, с. 11]. Не відкидаючи повністю цієї точки зору, стоїмо все ж таки на класичній позиції щодо цього питання.

Не менш важливо й те, що «позбавлення права...» може бути як основним, так і додатковим покаранням у випадку, коли це вказано

у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК. Однак цей вид покарання може бути призначений і за наявності інших підстав, коли цей вид не передбачений санкцією кримінально-правової норми: як основний – при призначенні більш м'якого покарання, ніж встановлено законом, відповідно до ч. 1 ст. 69 КК (за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного); як додатковий – відповідно до ч. 2 ст. 55.

Це положення не суперечить загальним засадам призначення покарання, оскільки останні необхідно розглядати в сукупності та системі, тобто враховуючи всі загальні засади призначення покарання, передбачені ст. 65 КК, одночасно. Вимога призначення покарання у межах, установлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, доповнюється потребою застосування положень Загальної частини КК, тобто суд має призначити «позбавлення права...» як основне або додаткове покарання, у тому числі відповідно до положень Загальної частини КК, зокрема, ч. 2 ст. 55 та ч. 1 ст. 69 КК.

Якщо в санкції вказаний мінімум і максимум («від і до») «позбавлення права...», то суд має право призначити такий його розмір, який знаходиться в цих межах. Коли ж у санкції зазначений лише максимум «позбавлення права...», мінімумом виступає та нижча межа, яка вказана у ч. 1 ст. 55 КК (як основне покарання – від двох років, як додаткове – від одного року).

В альтернативних санкціях, у яких разом із «позбавленням права...» названі й інші основні види покарань, суд має право призначити будь-яке з них. Однак, якщо альтернативу складають позбавлення волі та інші, більш м'які види покарань, зокрема «позбавлення права...», то застосувати до винного позбавлення волі суд може лише за умови аргументації свого рішення. Недотримання цієї вимоги є суттєвим порушенням закону і тягне за собою скасування вироку.

Якщо «позбавлення права...» передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК як одне з кількох, альтернативно зазначених у ній основних покарань, але за наявності підстав для його призначення не призначене судом у цій якості, суду пропонується призначити досліджуваний вид покарання як додатковий відповідно до ч. 2 ст. 55 КК.

Покарання співучасникам призначається в межах санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, за якою кваліфікуються діяння виконавця. Якщо «позбавлення права...» як додаткове факультативне покарання передбачене в санкції (санкції частини статті) статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, то зрозуміло, що

в суду є можливість не призначати «позбавлення права...» як додаткове до іншого основного покарання. Однак, якщо санкцією «позбавлення права...» назване як додаткове обов'язкове покарання, можуть виникати проблеми щодо призначення виду покарання, що розглядається, як додаткового співучасникам (крім виконавця) злочину зі спеціальним суб'єктом. У цьому разі, з одного боку, суд зобов'язаний призначити «позбавлення права...» як додаткове покарання, а з іншого – зазвичай співучасниками (крім виконавця – спеціального суб'єкта) злочин може бути вчинений без використання певної посади або певної діяльності (обов'язкова підстава призначення «позбавлення права...»). Необхідно також врахувати, що згідно зі ст. 26 КК співучасть можлива лише у вчиненні умисного злочину. З огляду на це пропонується передбачити «позбавлення права...» як додаткове обов'язкове покарання в санкціях норм Особливої частини КК, за наявності інших підстав, за злочини з необережною формою вини, а за злочини з умисною встановити цей вид покарання як факультативний.

Якщо закон припускає можливість застосування «позбавлення права...» як додаткового обов'язкового або факультативного покарання, суд повинен його призначити. Суд може не призначити цей вид покарання як додатковий обов'язковий лише на підставі ч. 2 ст. 69 КК. «Позбавлення права...» як додаткове факультативне покарання може бути непризначене лише іншим співучасникам (крім виконавця) злочину зі спеціальним суб'єктом або іншим особам, які вчинили злочин без використання займаної посади або не у зв'язку із зайняттям певною діяльністю.

Необхідно зазначити, що за жодних умов суд не має права призначити засудженому: більш суворе покарання, ніж встановлене санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, а також вище межі, зазначеної санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, яка передбачає більш суворе покарання. Винятком з останнього правила за наявності підстав, вказаних у законі, є призначення покарання за сукупністю злочинів (ст. 70 КК) або за сукупністю вироків (ст. 71 КК). Суд не може призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, за винятком випадків, передбачених ст. 69 КК.

2. Суд призначає покарання відповідності до положень Загальної частини КК, тобто з урахуванням норм останньої, оскільки в них містяться принципові положення щодо визначення злочину, підстав кримінальної відповідальності за нього, покарання, його мети, видів, підстав їх призначення, а також звільнення від кримінальної відповідальності, покарання та його відбування тощо [1, с. 18; 9, с. 78–79; 10, с. 81].

Передусім суду необхідно: взяти до уваги те, що вчинене особою діяння є злочином і в діях особи є ознаки певного складу злочину (ст. 2 і 11 КК), встановити, що у справі немає обставин, які виключають злочинність діяння, передбачених розділом VIII Загальної частини КК, підстав для звільнення від кримінальної відповідальності, названих розділом IX Загальної частини КК.

При призначенні покарання за незакінчений злочин суд, керуючись положеннями ст. 65–67 КК, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь реалізації злочинного наміру та причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця (ч. 1 ст. 68 КК). Згідно з ч. 4 ст. 68 КК при призначенні покарання співучасникам злочину суд бере до уваги: 1) характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні злочину, відповідно до положень ст. 65–67 КК, 2) його мету (ч. 2 ст. 50 КК). Додамо, що слід також керуватися тією системою і видами покарань, які визначені ст. 51 КК, враховувати положення ст. 55 КК і норм, що містять правила застосування цього виду покарання. Призначаючи покарання за сукупністю злочинів або вироків, суд визначає його на підставі і в порядку ст. 70 і 71 КК, при цьому враховуючи вимоги всіх інших норм Загальної частини КК, які так чи інакше стосуються призначення покарання.

3. При призначенні покарання суд зважає на ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного, обставини справи, що пом'якшують або обтяжують покарання. Ступінь тяжкості вчиненого злочину визначається ст. 12 КК, відповідно до якої злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Тому при засудженні особи за злочин невеликої тяжкості суд може призначити більш м'яке покарання, зазначене в альтернативній санкції, або відповідно до ст. 74 КК взагалі звільнити особу від покарання.

При призначенні судом покарання у виді «позбавлення права...», особливо з огляду на те, що цей вид покарання є несуворим, ступінь тяжкості вчиненого злочину позначається на тому, що воно як основне повинно призначатися лише за злочини невеликої тяжкості.

Ступінь тяжкості вчиненого злочину визначається його характером, тобто цінністю суспільних відносин, на які посягає винний (об'єкт злочину), а також характером суспільно небезпечних наслідків, заподіяних злочином: чим більш тяжкі наслідки, чим більший розмір шкоди, тим більш суворе покарання буде призначено засудженому, за вчинений злочин. Для встановлення ступеня тяжкості злочину велике значення має спосіб, мотиви вчинення злочину та інші обставини справи.

Ця загальна засада проявляється в тому, що, по-перше, суд у кожному конкретному випадку призначення покарання зобов'язаний відповідно до ст. 12 КК визначити категорію злочину, до якої законодавець відносить вчинений злочин, та її правові наслідки; по-друге, суд повинен у межах певної категорії врахувати індивідуальний ступінь тяжкості вчиненого особою злочину, який зумовлений його конкретними об'єктивними та суб'єктивними ознаками: індивідуальними особливостями безпосереднього об'єкта злочину, характером діяння, тяжкістю (характером і розміром заподіяної шкоди) наслідків, формою та видом вини (за можливості вчинення діяння як у формі умислу, так і необережності), способом вчинення злочину тощо.

Суди мусить брати до уваги і особу винного, оскільки всебічне врахування даних про особу винного має дуже важливе значення для призначення справедливого покарання і є передумовою досягнення його мети. До обставин, що характеризують особу винного, належать соціально-демографічні, кримінально-правові, психологічні, фізичні та інші дані. Судам необхідно з'ясувати соціальний статус особи, ступінь її небезпечності для суспільства, соціально важливу поведінку особи до і після вчинення злочину: спосіб життя, родинний стан, стан здоров'я, наявність попередніх судимостей, ставлення до праці й навчання, поведінку в сім'ї, побуті, громадських місцях, ставлення до людей, а також інші обставини, що позитивно або негативно її характеризують. Дані про особу мають оцінюватися в їх сукупності.

Слід додати, що серед усіх даних щодо особи винного слід зосередити увагу на тих, що безпосередньо пов'язані з вчиненням злочину. При розгляді судом питання про можливість призначення винному покарання у виді «позбавлення права...» важливу роль відіграють такі соціально-демографічні дані (правові підстави його призначення): дійсне та законне обіймання певної посади або зайняття певною діяльністю під час вчинення злочину, а також використання цієї посади або діяльності для вчинення злочину.

Не менш значущими при призначенні покарання у виді «позбавлення права...» виступають обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання, що передбачені у ст. 66 і 67 КК. Йдеться про те, що: 1) ці обставини не впливають на кваліфікацію; 2) їх бере до уваги суд при призначенні покарання конкретній особі за вчинення нею певного злочину; 3) їх урахування є обов'язком, а не правом суду; 4) вони впливають на застосування до особи певних кримінально-правових інститутів: пільгових або, навпаки, більш суворих; 5) законодавцем чітко визначено сутність цих обставин як таких, що за своїм змістом зменшують чи підвищують суспільну небезпечність діяння або особи; 6) законо-

давча оцінка їх сутності не може бути змінена судом при призначенні покарання конкретній особі: суд не в змозі визнати передбачену законом пом'якшуючу обставину як обтяжуючу і навпаки; 7) перелік пом'якшуючих обставин відповідно до принципу гуманізму не є вичерпним: суд у конкретній справі може визнати як пом'якшуючі й такі, що в ч. 1 ст. 66 КК не перелічені; 8) згідно з принципом законності перелік обтяжуючих обставин встановлюється законом як вичерпний: суд не може визнати обтяжуючою таку ознаку, яка в ч. 1 ст. 67 КК не названа; 9) якщо будь-яка з обставин, передбачених у ст. ст. 66, 67 КК, одночасно згадана у статті Особливої частини як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію (привілейована або кваліфікуюча), суд не може враховувати її при призначенні покарання як таку, що його пом'якшує або обтяжує; 10) кожна з цих обставин є непохідною (відмінною) від інших, що ввійшли до переліків ст. 66 і 67 КК [4, с. 13].

Під обставинами, які пом'якшують покарання, Т. І. Іванюк пропонує розуміти обставини, що знаходяться за межами ступеня тяжкості вчиненого злочину і особи винного, але за їх наявності, виходячи з морально-етичних норм суспільства, особа, яка вчинила злочин, заслуговує поблагливого ставлення до себе, а отже, пом'якшення покарання [11, с. 5].

Перелік пом'якшуючих обставин у ст. 66 КК не є вичерпним. При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, й інші обставини, не зазначені в ч. 1 ст. 66 КК. Вибіркові соціологічні дослідження свідчать про те, що суди широко використовують це право. За даними деяких дослідників, більш як 72,85% вивчених вироків містили посилання на пом'якшуючі обставини, які не вказані в законі [12, с. 10].

Під обтяжуючими обставинами слід розуміти такі об'єктивні чи суб'єктивні фактори, які свідчать про підвищений ступінь суспільної небезпечності діяння й (або) особи винного. Перелік обтяжуючих обставин наведено у ст. 67 КК.

Кожну з пом'якшуючих чи обтяжуючих обставин, на яку посилается суд у вирокі, слід дослідити в судовому засіданні й підтвердити доказами. Тільки за такої умови вони можуть бути покладені в основу і визначені в мотивуванні вироку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, якщо «позбавлення права...» передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК як одне з кількох альтернативно встановлених у ній основних покарань, але за наявності підстав для його призначення не призначене судом як таке, суду пропонується призначати досліджуваний вид покарання як додатковий відповідно до ч. 2 ст. 55 КК.

Покарання співучасникам призначається в межах санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, за якою кваліфікуються діяння виконавця. Пропонується передбачити «позбавлення права...» як додаткове обов'язкове покарання в санкціях норм Особливої частини КК, за наявності інших підстав, за злочини з необережною формою вини (тобто які не можуть бути вчинені у співучасті із спеціальним суб'єктом), а за злочини з умисною формою вини (тобто які можуть бути вчинені у співучасті із спеціальним суб'єктом) – як додатковий факультативний. У такому випадку, якщо санкція закону передбачає можливість застосування «позбавлення права...» як додаткового обов'язкового або факультативного покарання, суд повинен його призначити. Суд може не призначити як додаткове обов'язкове це покарання лише на підставі ч. 2 ст. 69 КК, а як додаткове факультативне покарання – лише іншим співучасникам (крім виконавця) злочину зі спеціальним суб'єктом або іншим особам, які вчинили злочин без використання займаної посади або не у зв'язку із зайняттям діяльністю.

Суд призначає покарання, зокрема «позбавлення права...», відповідно до положень Загальної частини КК, у тому числі ст. 55 КК. Урахування ступеня тяжкості вчиненого злочину при призначенні судом покарання у виді «позбавлення права...» полягає в тому, що, оскільки цей вид покарання є несуворим, то як основний повинен призначатися за наявності також інших підстав лише за злочини невеликої тяжкості. Серед усіх даних, що характеризують особу винного, особливу увагу слід приділяти тим, що безпосередньо пов'язані з вчиненням злочину. При розгляді судом питання про можливість призначення винному покарання у виді «позбавлення права...» особливого значення набувають такі соціально-демографічні дані (правові підстави його призначення): дійсне та законне обіймання певної посади або зайняття певною діяльністю під час вчинення злочину, а також використання цієї посади або діяльності для вчинення злочину.

Список використаних джерел

1. Дударь Н. Н. Общие начала назначения наказания : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право / Н. Н. Дударь. – Москва : МГУ, 2004. – 20 с.
2. Непомнящая Т. В. Назначение уголовного наказания : теория, практика, перспективы / Т. В. Непомнящая. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2006. – 781 с.

3. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та функції його призначення і виконання за законодавством України : навчальний посібник / Т. А. Денисова. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2004. – 152 с.
4. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання та їх кримінально-правове значення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право / В. В. Полтавець. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – 20 с.
5. Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины : монография / Ю. А. Пономаренко. – Харьков : ФИНН, 2009. – 344 с.
6. Степанюк А. Ф. Проблемы применения наказаний, порождённые новым Уголовным кодексом Украины / А. Ф. Степанюк // Новый Кримінальний кодекс України : питання застосування і вивчення : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 25–26 жовт. 2001 р.) / редкол. : Шашис В. В. (голова ред.) та ін. – Київ-Харків : Юрінком Інтер, 2002. – С. 92–96.
7. Горшков О. П. Законодательные пределы назначения уголовного наказания / О. П. Горшков // Построение правового государства : вопросы теории и практики : тезисы доклада областной научно-практической конференции, (Ярославль, 28 ноября 1990 г.) / отв. ред. Бутнев В. В. ; Яросл. гос. ун-т. – Ярославль : ЯрГУ, 1990. – С. 106–107.
8. Кругликов Л. Л. О законодательных пределах назначения наказания / Л. Л. Кругликов, Е. В. Благоев // Проблемы совершенствования законодательства об охране прав граждан в сфере борьбы с преступностью : межвуз. тематич. сб. – Ярославль : Изд-во Яросл. ун-та, 1984. – С. 83–93.
9. Горелик А. С. Положения Общей части Уголовного права о назначении наказания (понятие, классификация, соотношение) / А. С. Горелик // Совершенствование уголовного законодательства и практики его применения : межвуз. сб. ; редкол. : Горелик А. С., Кардополов Ю. Ф., Тарбагаев А. Н., Цветинович А. Л., Чечель Г. И. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. – С. 78–79.
10. Курс уголовного права. Общая часть : учебник для вузов: в 5 т. / под ред. Н. Ф. Кузнецовой и И. М. Тяжковой. – Т. 2 : Учение о наказании. – Москва : ЗЕРЦАЛО, 1999. – 400 с.
11. Іванюк Т. І. Обставини, які пом'якшують покарання, за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право / Т. І. Іванюк. – Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2006. – 15 с.

12. Чечель Г. Н. Смягчающие ответственность обстоятельства и их значение в индивидуализации наказаний по советскому уголовному праву : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право / Г. Н. Чечель. – Саратов : Саратов. ун-т, 1972. – 19 с.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2016.

Дмитрий Сергеевич Шиян,

кандидат юридических наук, доцент

*(Запорожский национальный технический университет,
Запорожье, Украина)*

ОБЩИЕ НАЧАЛА НАЗНАЧЕНИЯ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ ПРАВА ЗАНИМАТЬ ОПРЕДЕЛЁННЫЕ ДОЛЖНОСТИ ИЛИ ЗАНИМАТЬСЯ ОПРЕДЕЛЁННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

В статье исследуются проблемные вопросы определения общих начал назначения наказания в виде лишения права занимать определённые должности или заниматься определённой деятельностью по уголовному праву Украины, определяются особенности, связанные с общими началами назначения этого вида наказания.

Ключевые слова: *общие начала, назначение наказания, лишение права, занимать должности, лишение права заниматься деятельностью.*

Dmytro S. Shyian,

candidate of law sciences, associate professor

(Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya, Ukraine)

GENERAL PRINCIPLES OF IMPOSING THE SENTENCE IN THE FORM OF DEPRIVING THE RIGHT TO HOLD CERTAIN POSITIONS OR TO BE ENGAGED IN CERTAIN ACTIVITIES

Problem's setting. *The problem of determining general principles of imposing the sentence in the form of depriving the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities is studied in the article.*

Analysis of recent studies and publications. *Specific attention in the legal literature is focused on general principles of imposing this type of punishment. Some aspects of this issue were considered in 2004 by T. A. Denisova in the textbook "Criminal Punishment and Functions of its Imposition and Execution under the Law of Ukraine", in 2005 by V. V. Poltavets in his candidate's dissertation "General Principles of Imposing the Sentence and their Criminal and Legal Significance", in 2009 by Yu. A. Ponomarenko based on the monograph "Types of Punishment under the Criminal Law of Ukraine".*

Objective of the article is to address the issues of determining the general principles of imposing the sentence in the form of depriving the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities.

The main part. If deprivation to hold certain positions or to be engaged in certain activities is stipulated by the vindicatory part of the article (vindicatory part of some section of the article) of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine as one of several, the main penalties alternatively defined there, but based on the presence of grounds for its imposition not intended by the court in this capacity, then the court is offered to sentence the studied type of the punishment as an additional form under p. 2 of the Art. 55 of the Criminal Code of Ukraine.

Penalties for accomplices are imposed in terms of the relevant Article (vindicatory part of some section of the article) of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, according to which the actions of the actual perpetrator are qualified. The author suggests to provide deprivation of the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities as additional mandatory penalty within the sanctions of the norms of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, under the presence of other grounds, for offenses of careless, form of the guilt (that can not be committed in complicity with the special subject). For crimes with intended form of guilt (those that may be committed in complicity with the special subject) to provide this form of punishment as an additional optional one. In this case, if the sanction of the law provides the possibility to use the deprivation of the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities as additional mandatory or optional punishment, the court must impose it. The court may not impose this type of punishment as additional mandatory only under p. 2 of the Art. 69 of the Criminal Code of Ukraine. Deprivation of the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities as additional optional punishment may be not imposed only for other accomplices (except the actual perpetrator) of the crime with the special subject or other persons, who have committed the crime without using the post or not in connection with a business.

Conclusions and perspectives for further research. The court imposes the sentence, in particular depriving the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities, in the strict accordance with the provisions of the General Part of the Criminal Code of Ukraine, including the Art. 55 of the Criminal Code of Ukraine. Considering the severity of the committed crime, while imposing the sentence by the court in the form of depriving the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities, is manifested in the fact that since this type of punishment is not severe, then as a major it should be imposed having other grounds just for a minor offense. Taking into account all the data characterizing the perpetrator's personality, special attention should be paid

to those directly related to the commission of the crime. The court considering the matter about the possibility to impose the sentence for the guilty party in the form of depriving the right to hold certain positions or to be engaged in certain activities, should take into account the following particularly important socio-demographic data (legal basis for its imposition): real and legitimate occupation of a particular position or employment in certain activities during the commission of a crime, as well as the use of this position or the activities for the crime's commission.

Key words: *general principles, imposition of sentence, deprivation of the right to hold positions, to be engaged in the activities.*

